

## OD KOMITETU REDAKCYJNEGO

Studia żydowskie w Polsce to dziś dobrze ugruntowana dziedzina wiedzy, z prężnymi ośrodkami badawczymi, własnymi seriami wydawniczymi, stowarzyszeniami. Jednak dyskusja na temat relacji polsko-żydowskich nabrała charakteru i dynamicznego, i dialogicznego, i konstruktywnego dopiero w drugiej połowie lat 1980.

W Polsce na tematy żydowskie zaczęto bowiem otwarcie dyskutować i przełamywać tabu milczenia właśnie w czasach Solidarności. Jan Błoński, przywołując znane wiersze Miłosza z *Ocalenia*, napisał w „Tygodniku Powszechnym” w 1987 r. – jednocześnie wywołując burzę polemik i oburzenia – o konieczności oczyszczenia wzajemnych relacji, namawiał do stanięcia w prawdzie, otwarcie i odważnie mówił o wojennej współ-winie Polaków w stosunku do Żydów – „przez zaniechanie czy przeciwdziałanie niedostateczne” (wyraźnie odróżniając ją wszakże od współ-udziału w zbrodni). W tym samym roku Władysław Panas, nawiązując do etycznych idei Levinasa, pokazał twórczość polsko-żydowskich pisarzy dwudziestolecia jako artykulację Inności w polszczyźnie, tożsamościowy splot, wewnątrz rany. Podkreślał i postulował: „pogranicze jest blisko. Tak blisko jak drugi człowiek”. Również Chone Szmeruk, zakochany w kraju swej młodości, dążył do poszerzenia dotychczasowej perspektywy badawczej, ukazując polisystem literatury żydowskiej w Polsce jako obejmujący nie tylko tradycje hebrajskie i jidyszowe, ale również polskie (1989).

Tegoroczny polonistyczny zeszyt „Roczników Humanistycznych” wpisuje się w ciąg badań zainicjowany przez przywołanych uczonych, a również przez Monikę Adamczyk-Garbowską, Eugenię Prokop-Janiec i innych literaturoznawców. Poświęcony jest obecnej od samego początku w tej refleksji problematyce dialogu, przenikania się i nawarstwiania, różnojęzyczności, tożsamości, winy, napięć w relacjach polsko-żydowskich w wieku XX (poniekąd też w XXI). Przede wszystkim w literaturze, lecz nie wyłącznie w niej. Zgromadzone w tomie studia i szkice z różnych perspektyw te powinowactwa oświetlają: poprzez kulturową interpretację dzieł wybitnych twórców polskich (Juliana Tuwima,

Brunona Schulza), stale zmagających się z żydowskim dziedzictwem; poprzez prezentację prawie nieznaną, a jakże ważną i ciekawą, postaci pogranicza: tłumacza poezji hebrajskiej, a jednocześnie katolika chłopskiego pochodzenia, Władysława Chrapusty; czy eksplorację jak dotąd stosunkowo słabo zbadanego obszaru, jakim jest migracyjna i nostalgicznie intertekstualna literatura polsko-izraelska; a również poprzez przypomnienie sylwetek „polskich” pisarzy jidysz i kulturotwórczej roli prasy w międzywojniu. Oddzielny wątek dociekań przewijający się przez wiele tekstów lub stanowiący ich *clou* to refleksja o Szoa. Kwestia reprezentacji Zagłady w literaturze współczesnej tworzonej przez kolejne już pokolenia prozaików i odzwierciedlonej też w refleksji filozoficznej i eseistycznej to temat zarówno artykułów z działu *Rozprawy*, jak i tekstów pomieszczonych w dziale *Przeglądy – omówienia – eseje*. Również problematyka wyboru terminów i związanych z nimi konsekwencji światopoglądowych stanowi ważny przedmiot zaprezentowanych tu dociekań.

W dziale *Varia* znalazły się zaś studia omawiające twórczość z dwóch przeciwległych biegunów historii literatury polskiej: po artykułach o polskiej literaturze najdawniejszej prezentujemy tekst o poezji cybernetycznej.

Na zakończenie warto odnotować, iż 30 lat temu ukazał się w Oxfordzie w Wielkiej Brytanii pierwszy tom pisma „Polin” (z tekstami m.in. Jana Błońskiego o szkole żydowskiej oraz Chonego Szmeruka o Polakach i Żydach w literaturze jidysz). Redagowany przez Antony’ego Polonsky’ego rocznik stał się odtąd i jest do dziś międzynarodowym forum wymiany myśli. Najnowszy 28 tom „Polin” (z 2016 r.), zatytułowany: *Jewish Writing in Poland*, poświęcony został pamięci Chonego Szmeruka, Jana Błońskiego i Władysława Panasa, a jego omówienie również znajdzie Państwo na naszych łamach.

*Ireneusz Piekarski*